

## Η αλληλεγγύη είναι μια πολιτική εκδοχή της αγάπης;

Έγινα πρόσφυγας στα δέκα μου χρόνια. Στο μυαλό μου, παιδί τότε, αναρωτιόμουν για τον αόρατο εχθρό που μου κατέστρεφε τη ζωή. Πώς ήταν η μορφή του; Ήταν άνθρωπος ή θηρίο; Γιατί με είχε κάνει πρόσφυγα; Τι του είχα κάνει; Από πού ερχόταν; Τι γλώσσα μιλούσε;

Σαλμάν Αμπού Σίτα, *Ο χάρτης της επιστροφής μου*<sup>1</sup>

**Τ**ον τελευταίο καιρό ο Όργουελ έρχεται συχνά στο μυαλό μου. Το διάσημο τρίπτυχό του σύμφωνα με το οποίο «Ο πόλεμος είναι ειρήνη, η ελευθερία είναι σκλαβιά, η άγνοια είναι δύναμη» [1984] ποτέ δεν μου φάνηκε τόσο επίκαιρο και σχετικό όσο στη συζήτηση των τελευταίων μηνών για το Ισραήλ και την Παλαιστίνη.

Πολλοί, για παράδειγμα, συνεχίζουν να μιλάνε για όσα συμβαίνουν στη Γάζα χρησιμοποιώντας τον όρο «σύγκρουση». Ή, ακόμα χειρότερα, αναφέρονται σε μια σύγκρουση που ξεκίνησε στις 7 Οκτωβρίου 2023. Σε αυτή την ανάγνωση βρίσκεται όλη η ρηχότητα όσων ξεκινούν να διαβάζουν ένα βιβλίο από τη μέση, αγνοώντας τόσες και τόσες σελίδες που διαφυλάσσουν ζωντανά τα ίχνη αίματος και οδύνης μιας ιστορίας που στην πραγματικότητα έχει πολύ βαθύτερες ρίζες και που εξακολουθεί να παραμένει άγνωστη.

Όπως άγνωστη και πνιχτή παραμένει η κραυγή για δικαιοσύνη που ο παλαιστινιακός λαός βγάζει εδώ και σχεδόν έναν αιώνα για

---

1. Salman Abu Sitta, *Mapping My Return: A Palestinian Memoir*, The American University in Cairo Press, 2016.

το καθεστώς του απαρχαίνι που τον καταπιέζει επί ολόκληρες γενιές και για τον παράλογο σπαραγμό αυτού που συμβαίνει από το τέλος του 2023 και συνεχίζει να συμβαίνει ακόμα και μετά την υποτιθέμενη κατάπαυση του πυρός μεταξύ Ιανουαρίου και Μαρτίου 2025: μια κανονική γενοκτονία, με όλη τη σημασία της λέξης από κάθε άποψη.

Η φρίκη της Γάζας είναι πρωτοφανής. Όταν λέω ότι το Ισραήλ γράφει μία από τις μελανότερες σελίδες της ιστορίας, που θα μπορούσε να συγκριθεί με τις γενοκτονίες του παρελθόντος, πολλοί μου απαντούν ότι δεν το ξέρουμε ακόμα με βεβαιότητα, ότι πρέπει να περιμένουμε την ετυμηγορία του Διεθνούς Δικαστηρίου Δικαιοσύνης. Αλλά το Δικαστήριο –το όργανο που έχει σκοπό να επιλύει τις διαφορές μεταξύ κρατών και να παρέχει συμβουλευτική γνωμοδότηση σε ζητήματα διεθνούς δικαίου– ήδη από τον Ιανουάριο του 2024 διατύπωσε τον κίνδυνο γενοκτονίας, δίνοντας εντολή στα κράτη να αναλάβουν δράση και να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα, προκειμένου να σταματήσουν τις γενοκτονικές ενέργειες του Ισραήλ. Ωστόσο, πολλά κράτη φαίνεται να μην αντιλαμβάνονται ή να αγνοούν σκόπιμα τον κίνδυνο γενοκτονίας. Η διεθνής συνθήκη ονομάζεται Σύμβαση για την πρόληψη και την τιμωρία του εγκλήματος της γενοκτονίας: πώς μπορούν τα κράτη να προλάβουν το έγκλημα, αν δεν ενεργούν άμεσα, όταν παρουσιάζεται ο κίνδυνος (όπως άλλωστε αναγνωρίζει και το Δικαστήριο);

Και αφήνοντας στην άκρη τη νομική πτυχή, πώς είναι δυνατόν να μην παίρνουμε θέση μπροστά σε τέτοιες αγριότητες;

Όταν βρέθηκα στο Βερολίνο τον Μάιο του 2024, λίγες εβδομάδες μετά την παρουσίαση στον ΟΗΕ της έκθεσης «Ανατομία μιας γενοκτονίας», εξακολουθούσα να είμαι μια φωνή εκτός του κυρίαρχου ρεύματος, που καταδίκάζε με αυτούς τους όρους τα εγκλήματα του Ισραήλ που διαπράττονται στη Γάζα. Με εξαίρεση την εκκρεμή διαδικασία που ξεκίνησε η κυβέρνηση της Νότιας Αφρικής στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, τον Δεκέμβριο 2023, με την κατηγορία ότι το Ισραήλ προβαίνει σε γενοκτονι-

κές πράξεις κατά του παλαιστινιακού πληθυσμού της Γάζας, δεν υπήρχε πρακτικά άλλη βιβλιογραφία για το θέμα.

Κάποιοι εξέχοντες μελετητές, όπως ο ιστορικός Ραζ Σεγκάλ, το είχαν αναφέρει αμέσως μετά την 7η Οκτωβρίου, αλλά επρόκειτο για μεμονωμένες φωνές. Και ένας άλλος γνωστός Ισραηλινός ιστορικός, ο Ιλάν Παπέ, ήδη από το 2006 καταδίκαζε τις ισραηλινές πρακτικές στη Λωρίδα της Γάζας ως μια «incremental genocide»: μια κλιμακούμενη ως προς την ένταση και τη βία της γενοκτονία. Και όμως εντός των Ηνωμένων Εθνών κανείς δεν τολμούσε να προφέρει εκείνη την απαγορευμένη λέξη σε σχέση με το Ισραήλ. Κανείς εκτός από εμένα και μερικούς άλλους ειδικούς εισηγητές και ειδικές εισηγήτριες του ΟΗΕ, κυρίως από χώρες της Παγκόσμιας Πλειοψηφίας (ή του Παγκόσμιου Νότου), για πολλούς από τους οποίους είναι ακόμα ζωντανό το τραύμα της αποικιοκρατίας και των γενοκτονιών που διέπραξαν οι Ευρωπαίοι μέσα σε μισή χιλιετία, από τη Λατινική Αμερική μέχρι την Αφρική και την Ασία.

Η «Ανατομία μιας γενοκτονίας» ήταν η πρώτη έκθεση που παρείχε στα Ηνωμένα Έθνη μια αναλυτική καταγγελία ότι οι στρατιωτικές επιχειρήσεις του Ισραήλ στη Λωρίδα αποσκοπούσαν ολοφάνερα στην εξόντωση της Γάζας ως τέτοιας, στην ολική καταστροφή. Στο Βερολίνο, όπου με περίμενε ένας κύκλος συναντήσεων και διαλέξεων, με υποδέχτηκε με μεγάλο ενδιαφέρον η κοινωνία των πολιτών και η κοινότητα των γερμανικών δεξαμενών σκέψης (think tank).

Λιγότερο από έναν χρόνο αργότερα, η υποδοχή στη Γερμανία για έναν νέο κύκλο δημόσιων εκδηλώσεων αποδείχθηκε πολύ διαφορετική. Σήμερα υπάρχουν πάρα πολλές φωνές που υποστηρίζουν την ερμηνεία μου για τα γεγονότα και τη νομική τους κατάταξη ως γενοκτονία, παράνομη κατοχή, εποικιοκρατική αποικιοκρατία<sup>2</sup> και απαρτχάιντ, μεταξύ άλλων παράνομων πράξεων που

---

2. Ο αγγλικός όρος «settler colonialism» (ιτ. colonialismo d'insediamento), ο οποίος χρησιμοποιείται για να χαρακτηρίσει την επεκτατική πολιτική του Ισραήλ με τη μόνιμη εγκατάσταση πληθυσμών σε κατεχόμενα παλαιστινιακά

αποδίδονται στο κράτος του Ισραήλ. Όμως η καταπίεση απέναντι στο μήνυμα που κομίζω, στον ρόλο μου και στο πρόσωπό μου έχει αυξηθεί σε άνευ προηγουμένου βαθμό, όπως και η αδιαλλαξία στον δημόσιο διάλογο για το ισραηλινο-παλαιστινιακό ζήτημα.

**Άρα τι έχει αλλάξει;**

Λίγο πριν φτάσω στη Γερμανία, τον Φεβρουάριο του 2025, οι δύο πανεπιστημιακές εκδηλώσεις στις οποίες έπρεπε να συμμετάσχω στη χώρα ακυρώθηκαν λόγω πολιτικών πιέσεων. Η πρώτη –μια διάλεξη στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου– ακυρώθηκε αμέσως. Ωστόσο, χάρη στους φοιτητές, κατόρθωσα να πραγματοποιήσω τη διάλεξη σ’ ένα κέντρο υποδοχής προσφύγων το οποίο δεν εξαρτάται από την κυβέρνηση, αλλά χρηματοδοτείται από ιδιωτικά κεφάλαια και έχει έναν θαρραλέο διευθυντή που δεν υπέκυψε στις πιέσεις.

Και στο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου θα έπρεπε να δώσω μια διάλεξη μαζί με τον Εγιάλ Βάιτσμαν, έναν Ισραηλινό ειδικό στην εγκληματολογική αρχιτεκτονική· όμως, όταν φτάσαμε, το πανεπιστήμιο είχε ήδη ακυρώσει τη δημόσια εκδήλωση. Μας πρότειναν να την κάνουμε κεκλεισμένων των θυρών, αλλά

---

εδάφη, έχει αποδοθεί με ποικίλους τρόπους στην ελληνική γλώσσα: αποικιοκρατία της εγκατάστασης, αποικιοκρατία εποικισμού, αποικιακό καθεστώς εποίκων, αποικιοκρατία εποίκων κ.ά. Σε κάθε περίπτωση, πρόκειται για μια μορφή αποικιοκρατίας όπου ο νέος πληθυσμός δεν ενδιαφέρεται μόνο να εκμεταλλευτεί τους τοπικούς πληθυσμούς και πόρους, αλλά και να εγκατασταθεί μόνιμα στη γη των αυτοχθόνων, να κυριαρχήσει πλήρως πάνω τους και να αντικαταστήσει μόνιμα τον ντόπιο πληθυσμό – συχνά μέσω βίαιης εκτόπισης, αφομοίωσης ή εξόντωσης. Ο ιστορικός Patrick Wolfe είναι ένας από τους πιο σημαντικούς θεωρητικούς του settler colonialism και οι εργασίες του *Settler Colonialism and the Transformation of Anthropology. The Politics and Poetics of an Ethnographic Event*, Cassell, London and New York, 1999, και «Settler colonialism and the elimination of the native», *Journal of Genocide Research*, 8(4), 2006, είναι δύο από τα πιο επιδραστικά κείμενα στον τομέα αυτόν.

αρνηθήκαμε· δεν θα είχε νόημα να πάμε μέχρι εκεί για μια συνάντηση που κάποιος θα μπορούσε να παρακολουθήσει μόνο διαδικτυακά. Ορισμένοι καθηγητές και οι φοιτητές κατάφεραν να μεταφέρουν την εκδήλωση σ' ένα πολιτιστικό κέντρο που μπορούσε να φιλοξενήσει έως εξακόσια άτομα (παρά το γεγονός ότι μέχρι εκείνη τη στιγμή είχαν εγγραφεί ήδη χίλια διακόσια). Όμως ο Ισραηλινός πρέσβης, η αστυνομία, διάφοροι πολιτικοί, ένας υπουργός και άλλα θεσμικά πρόσωπα άσκησαν περαιτέρω πιέσεις: αφού πίεσαν το πανεπιστήμιο να ακυρώσει τη διάλεξη, απείλησαν να ανακαλέσουν τις επιχορηγήσεις προς το πολιτιστικό κέντρο, αν τελικά δεχόταν να φιλοξενήσει την εκδήλωση. Μπροστά στον κίνδυνο να κλείσει λόγω έλλειψης πόρων, το κέντρο υποχώρησε· ωστόσο το επόμενο πρωί βρήκε τους τοίχους του μουτζουρωμένους με συνθήματα από τις συνηθισμένες φιλοϊσραηλινές ομάδες: «ΑΛΜΠΑΝΕΖΕ ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΣΑ», «ΑΛΜΠΑΝΕΖΕ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΣΣΑ», με ύβρεις εναντίον μου και εναντίον των Ηνωμένων Εθνών.

Τελικά, και πάλι η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε, αλλά στην έδρα της εφημερίδας *junge Welt*, όπου χωρούσαν μόνο εκατό άτομα. Έξω είχε πολύ κόσμο συνωστισμένο. Στο μεταξύ η αστυνομία είχε περικυκλώσει το κτίριο με δυνάμεις με πλήρη εξοπλισμό για την αντιμετώπιση ταραχών, με γκλομπ και αυτόματα όπλα σε κοινή θέα· σε αυτό το πλαίσιο, ο Εγιάλ Βάιτμαν κι εγώ μιλήσαμε για ειρήνη για έναν λαό που υποφέρει.

Στη Γερμανία, όπως και σε άλλες περιοχές της Ευρώπης και ολόένα πιο προκλητικά στις Ηνωμένες Πολιτείες, η καταστολή έχει προσλάβει εξαιρετικά βίαιες μορφές. Τους τελευταίους μήνες διάβασα πολλές φορές για επιθέσεις της αστυνομίας εναντίον φοιτητών και όσων διαδηλώνουν μαζί τους, και κάποιες φορές έχω γίνει αυτόπτης μάρτυρας παρόμοιων σκηνών. Οι δυνάμεις καταστολής χτυπούν, δέρνουν και φυλακίζουν ανθρώπους κάθε ηλικίας και εθνικότητας: κυρίως Παλαιστινίους και Εβραίους αντισιωνιστές.

Το δράμα είναι διπλό. Όχι μόνο αυτές οι ομάδες ανθρώπων μάχονται για να σταματήσουν φρικτά εγκλήματα, αλλά το κάνουν

ασκώντας το ιερό δικαίωμά τους στην κριτική και τη διαφωνία· ένα δικαίωμα που συνοδεύει μια ακόμα πιο θεμελιώδη ελευθερία έκφρασης και που θα έπρεπε να είναι ένας από τους πυλώνες των λεγόμενων φιλελεύθερων δημοκρατιών μας.

Σε τι συνίσταται η δημοκρατία, αν δεν υπάρχει χώρος για διάλογο;

Από τους ανθρώπους των δεξαμενών σκέψης που είχα συναντήσει στο Βερολίνο τον προηγούμενο χρόνο, αυτήν τη φορά δεν εμφανίστηκε κανείς. Από τους δεκαοκτώ εκπροσώπους των ΜΚΟ ήρθαν μόνο τρεις.

Σαν να μην έφτανε αυτό, την παραμονή της εκδήλωσης στην έδρα της *junge Welt* έφτασε η απειλή ότι θα γίνουν συλλήψεις. Η ομοσπονδιακή αστυνομία της Γερμανίας επικοινωνήσε με τους διοργανωτές, για να με ενημερώσουν να μην παρουσιαστώ, διαφορετικά θα μπορούσα να συλληφθώ για παραβίαση των γερμανικών νόμων περί αντισημιτισμού. Μετά από μια σχεδόν άυπνη νύχτα, στις έξι το πρωί τηλεφώνησα στον Μαξ, τον σύζυγό μου, και του είπα: «Δεν ξέρω τι να κάνω, Μαξ... Ξέρω ότι κάνω το σωστό, αλλά δεν θέλω να με συλλάβουν, έχω να δω τα παιδιά είκοσι μέρες».

Αυτός μου απάντησε, ψύχραιμος: «Μην ανησυχείς, πήγαινε και κάνε αυτό που πρέπει. Εμείς είμαστε εδώ».

Έτσι πήγα.

Όμως χρειάστηκε να παρέμβει ο ΟΗΕ, υπενθυμίζοντας στη γερμανική αστυνομία ότι ως ειδική εισηγήτρια των Ηνωμένων Εθνών απολαμβάνω διπλωματική ασυλία και ότι η σύλληψή μου θα ήταν σκάνδαλο πρωτοφανούς μεγέθους. Μόνο έτσι πρέμψαν, αλλά η εκδήλωση έγινε πρακτικά υπό καθεστώς πολιορκίας: πέρα από τις είκοσι κλούβες έξω από τα γραφεία της εφημερίδας, αστυνομικοί με πλήρη εξάρτυση αντιμετώπισης ταραχών είχαν κατακλύσει την αίθουσα. Έφτασα με χαμόγελο, προσποιούμενη πως δεν τρέχει τίποτα· όταν ανέβηκα στο βήμα, ήμουν αγανακτισμένη, αλλά αυτό δεν με εμπόδισε να μιλήσω καθαρά και με ακρίβεια. Στο τέλος της εκδήλωσης, ο Μίχαελ Μπάρενμποϊμ,

βιολιστής και καθηγητής στην Barenboim-Said Akademie, έπαιξε συνοδεία Παλαιστίνιων βιολιστών. Ήταν υπέροχο. Και την επόμενη μέρα, η Μέλανι Σβάιτσερ, μια υπάλληλος της γερμανικής κυβέρνησης, που συμμετείχε στην εκδήλωση και είχε ήδη τεθεί σε διαθεσιμότητα λόγω της κριτικής της στάσης απέναντι στις ισραηλινές πολιτικές, απολύθηκε.

Αυτό είναι το επίπεδο της καταστολής που επικρατεί σήμερα στη Γερμανία.

\*\*\*

Η κρίση στη Γάζα έχει γίνει πλέον σύμπτωμα μιας παγκόσμιας κρίσης, όπως έλεγε ήδη πριν από έναν χρόνο η συνάδελφός μου Ιρένε Καν, ειδική εισηγήτρια των Ηνωμένων Εθνών για την προώθηση και την προστασία του δικαιώματος στην ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης.

Όλο και πιο συχνά σκέφτομαι ότι όλα αυτά, αν και θα έπρεπε να μας προκαλούν φόβο, την ίδια στιγμή πρέπει να μας γεμίζουν θάρρος. Το σύστημα που συνθλίβει τους Παλαιστινίους –η πλήρως αποδεδειγμένη πλέον συμμαχία μεταξύ του Ισραήλ και όλων των υπόλοιπων κρατών, των οποίων οι ελίτ του εγγυώνται την ατιμωρησία που ανέκαθεν απολάμβανε– είναι το ίδιο στο οποίο ανήκουμε κι εμείς οι ίδιοι. Είναι το σύστημα που αποφασίζει εκ μέρους μας για καίρια ζητήματα της ζωής όλων μας, δίχως απαραίτητα να μας ακούει και να μας εκπροσωπεί· εκείνο που μετατρέπει την εργασία σε προκαριάτο και τα δικαιώματα σε προνόμια, που φροντίζει ώστε ο ένας άνθρωπος να αποξενώνεται από τον άλλο, καθιστώντας μας όλους πιο ευάλωτους και πιο ανασφαλείς· που θεωρεί την αλληλεγγύη ανατρεπτική πράξη και την ενσυναίσθηση μορφή διανοητικής και κοινωνικής δυσλειτουργίας. Πρόκειται για μηχανισμούς ύπουλους, οι οποίοι μέρα με την ημέρα συμβάλλουν στη διάρρηξη των δεσμών και υπονομεύουν την ικανότητά μας να παλεύουμε από κοινού για έναν δίκαιο σκοπό, από το περιβάλλον μέχρι την Παλαιστίνη,

περνώντας από την επισφαλή εργασία και τα ζητήματα φύλου. Πολλές φορές μού έτυχε να σκεφτώ ότι για μένα η Παλαιστίνη υπήρξε το κόκκινο χάπι του *Matrix*, εκείνο που σου ανοίγει τα μάτια, ώστε να δεις την πραγματικότητα που κρύβεται πίσω από την επιφάνεια. Η εργασία μου, όπως και όλα όσα μελέτησα αυτά τα χρόνια σχετικά με το παλαιστινιακό ζήτημα, με βοήθησε να δω και να καταλάβω καλύτερα το σύστημα στο οποίο ζούμε. Και, κατά έναν παράξενο, αντιδιδαισθητικό τρόπο, να συνεχίσω να το αγαπώ.

Τον τελευταίο καιρό συνειδητοποίησα πραγματικά την αξία του θάρρους που χρειάζεται για να αντιταχθεί κανείς στα γρανάζια του συστήματος. Είχα πάρα πολλές ευκαιρίες να παρατηρήσω και να προβληματιστώ, κατά τη διάρκεια μηνών αδιάκοπων ταξιδιών στα οποία συνάντησα πλήθος προσώπων και ιστοριών: εκπροσώπους των αρχών, μέλη της κοινωνίας των πολιτών, ακαδημαϊκούς και διανοούμενους, εργαζόμενους, συνδικάτα και, κυρίως, πάρα πολλούς φοιτητές και απλούς ανθρώπους. Ξεχωριστούς ανθρώπους που ψάχνουν χρήσιμα και σημαντικά λόγια, που επιθυμούν να βρουν ελπίδα για να την ανταλλάξουν και να τη μοιραστούν. Αυτό μου συνέβη στις Ηνωμένες Πολιτείες, στην Αυστραλία, στη Νέα Ζηλανδία, στην Ισπανία, στη Νορβηγία, στη Δανία, στην Ολλανδία, στην Πορτογαλία, στην Αίγυπτο, στην Ιορδανία, στον Καναδά και, πολλές φορές, στην Ιταλία. Ακόμα και στο Βέλγιο, όπου η παρουσία των ευρωπαϊκών θεσμών –μερικές φορές πιο δεσμευμένων στη γραφειοκρατία παρά στην αποτελεσματικότητα– συχνά κάνει την ατμόσφαιρα ιδιαίτερα βαριά. Ένα μακρύ ταξίδι, που μου επέτρεψε να συλλάβω τον γενικό παλμό, το κοινό νήμα πολλών κοινοτήτων που αναζητούν δικαιοσύνη, αλήθεια, αξιοπρέπεια και ένα καλύτερο μέλλον, πάνω από τις διαφορές.

Οργανώνοντας τις σελίδες του βιβλίου που κρατάς στα χέρια σου, περιτριγυρισμένη σωματικά και εικονικά από όλους εκείνους τους συντρόφους και τις συντρόφισσες του ταξιδιού, επέλεξα λοιπόν



να αφιερώσω σε δέκα αγαπημένα μου πρόσωπα την αφήγηση των θεμάτων που θεωρώ θεμελιώδη για να κατανοήσουμε την ιστορία, το παρόν και το μέλλον της Παλαιστίνης. Αυτά τα δέκα πρόσωπα, με τα μαθήματά τους, τη μαρτυρία τους και μερικές φορές ακόμα και με την παρουσία τους, με συνόδευσαν στην πορεία της γνώσης μέσα από μια γη που υποφέρει εδώ και πάρα πολύ καιρό.

Έτσι θα είναι ο Τζορτζ, ένας από τους πιο στενούς φίλους των χρόνων που εγώ και ο σύζυγός μου Μαξ ζούσαμε στην Ιερουσαλήμ, εκείνος που θα μας υποδεχθεί στα σοκάκια της πόλης, από τη μία και από την άλλη πλευρά, περπατώντας ανάμεσα στα υπέροχα σπίτια μιας άλλης εποχής, στα βιβλιοπωλεία όπου σήμερα τα παιδικά βιβλία κατάσχονται από τους Ισραηλινούς στρατιώτες, και στους χώρους διασκέδασης όπου, μέχρι πριν από μερικά χρόνια, θα μπορούσες να πας να χορέψεις δίπλα στους ίδιους τους Ισραηλινούς νέους, σ' εκείνη την περίπτωση δίχως στολή. Θα είναι η Ίνγκριντ, μια Ευρωπαία που επέλεξε την Παλαιστίνη και που στην Παλαιστίνη έχει δώσει πολλά, που θα μας εξηγήσει τη σημασία ενός συγκεκριμένου αυστηρού τρόπου σκέψης και της χρήσης του νομικού πλαισίου του απαρχαίαντ, όπως μου το έκανε ξεκάθαρο το 2017. Θα είναι ο Εγιάλ, που έχει φύγει από το Ισραήλ εδώ και καιρό και αισθάνεται πως δεν έχει το δικαίωμα να επιστρέψει, όσο δεν θα μπορεί να ταξιδεύει με παλαιστινιακό διαβατήριο, δηλαδή ενός ενιαίου και δημοκρατικού κράτους, που θα φωτίσει την πολυπλοκότητα των φυσικών και υλικών συνθηκών που γεννούν μια γενοκτονία. Θα είναι η Χιντ, που πέθανε στα έξι της χρόνια, επειδή ήταν Παλαιστίνια, που θα μας ανοίξει τα μάτια ώστε να δούμε τι σημαίνει να είσαι παιδί σε μια χώρα όπου εδώ και πολλές γενιές τα μικρότερα παιδιά δεν έχουν το δικαίωμα σε μια προστατευτική φωλιά που θα σέβεται τις ρίζες τους. Θα είναι ο Γκάμπορ, που σημαδεύτηκε νωρίς από τις διώξεις κατά των Εβραίων, που θα μας διαφωτίσει για την τρέλα αυτού που συμβαίνει στον παλαιστινιακό λαό και για τον μύθο της κανονικότητας. Και μετά ο Γασάν, ο χειρούργος

που έφτασε από το Λονδίνο για να μπει στην καρδιά του πιο αδιανόπτου τρόμου της Γάζας κατά τους πρώτους μήνες της γενοκτονικής επίθεσης· η Μαλάκ, η νεαρή καλλιτέχνις που έκανε το αντίστροφο ταξίδι, αφήνοντας τη Γάζα για να πάει στο Λονδίνο, που με τους πίνακές της θα μας εξιστορήσει το μαρτύριο του λαού της· ο Αμπού Χασάν, που μας οδήγησε στους τόπους που αποκαλύπτουν τον μόχθο και την καταπίεση εκείνου του λαού· ο Αλόν, μεγάλος μελετητής της γενοκτονίας και πολύτιμος φίλος, που με βοήθησε να κατανοήσω εκ του σύνεγγυς τις αντιθέσεις που ενδέχεται να φωλιάζουν στην καρδιά ενός Εβραίου Ισραηλινού που «βλέπει» τους Παλαιστινίους και αισθάνεται ως δική του τη δική τους υπόθεση: γιατί στην απελευθέρωση του παλαιστινιακού λαού από την καταπίεση του απαρτχάιντ βρίσκεται το κλειδί για την απελευθέρωση των ίδιων των Ισραηλινών· έως και ένα από τα πιο κοντινά μου πρόσωπα, στη ζωή όσο και στην αναζήτηση μιας επίγνωσης που οφείλουμε να είμαστε σε θέση να μεταφράσουμε σε δράση.

Δέκα πρόσωπα, δέκα ιστορίες που πλέκονται με τις ζωές και τα πρόσωπα πολλών άλλων –εμού συμπεριλαμβανομένης, των συγγενών μου, της πωλήτριας ενός ιρλανδικού καταστήματος ή των παιδιών που έρχονταν να φάνε τα μούρα μπροστά στο σπίτι μας στην Ιερουσαλήμ– θέτοντάς μας δέκα ερωτήσεις στις οποίες σήμερα φαίνεται υπερβολικά δύσκολο να δοθεί απάντηση. Για παράδειγμα: Υπό ποιες συνθήκες ζει ο παλαιστινιακός λαός; Ποιες είναι οι συνέπειες της κατοχής; Πού είναι το «σπίτι» ενός πρόσφυγα; Τι σημαίνει να είσαι αντισημίτης, όταν παλεύεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα; Πόσο μακριά μπορεί να φτάσει η σκληρότητα μιας γενοκτονίας;

Σήμερα δεν μπορούμε να παρακάμψουμε αυτά τα ερωτήματα.

Και, ως συνέπεια των όσων συμβαίνουν, μέσα μου γεννιούνται κι άλλα, νέα ερωτήματα. Για παράδειγμα: γιατί να συνεχίζω να γράφω για την Παλαιστίνη σε μια χώρα όπως η Ιταλία, όπου είναι τόσο αναγκαίο όσο και δύσκολο να ακουστούν φωνές που να παρουσιάζουν τα γεγονότα και να εξηγούν τα νομικά ζητήματα

με ψυχραιμία; Παρά τον θεσμικό μου ρόλο, και παρά το γεγονός ότι προσωπικά ποτέ δεν έκανα κάτι που να με κάνει ανεπιθύμητη στα ιταλικά μέσα ενημέρωσης, έγινα στόχος ατέλειωτων προσβολών και, με ελάχιστες εξαιρέσεις, αποκλείστηκα από το εθνικό ενημερωτικό τοπίο. Η μόνη απάντηση που μπορώ να δώσω στον εαυτό μου είναι αυτή: επειδή η ανάγκη να μιλάμε δεν σταματά, απεναντίας γίνεται όλο και πιο πιεστική, εγώ επιλέγω να εκμεταλλευτώ κάθε δυνατότητα για να το κάνω, συμπεριλαμβανομένου και αυτού του βιβλίου.

Αναπτύσσοντας αυτήν τη στιγμή, σε αυτή την τρομερή συγκυρία, τον σπόρο μιας ιδέας που με βασάνιζε εδώ και χρόνια, της συγγραφής ενός βιβλίου με «Πολαρόντ από την Ιερουσαλήμ», εδώ θέλω επίσης να αφηγηθώ την Παλαιστίνη όπως τη βίωσα: όχι ως ακτιβίστρια, αλλά ως άνθρωπος που αρχικά την προσέγγισε με πολιτισμική περιέργεια και στη συνέχεια με μια νομική ματιά. Όταν το 2005 έφτασα στη Σχολή Ανατολικών και Αφρικανικών Σπουδών (School of Oriental and African Studies – SOAS) του Πανεπιστημίου του Λονδίνου, ένα από τα λίγα ευρωπαϊκά ακαδημαϊκά ιδρύματα που εξετάζουν τα θέματα του δικαίου, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της αποαποικιοποίησης από μια κριτική και μη ευρωκεντρική σκοπιά, ανακάλυψα δύο βασικά πράγματα.

Το πρώτο, ότι η Παλαιστίνη μπορούσε –και έπρεπε– να αντιμετωπιστεί ως νομικό ζήτημα παρατεταμένης, θεσμικής και συστηματικής παρανομίας, και όχι απλώς ως πολιτικό θέμα με αντιτιθέμενες διεκδικήσεις. Υπήρχαν και πολλά άλλα που δεν λέγονταν· και εκείνη η σιωπή άρχισε να με ενοχλεί, να μου προκαλεί αφόρητη δυσφορία, γιατί επέτρεπε ακόμα και σε ανθρώπους που ποτέ δεν είχαν πατήσει το πόδι τους στην Παλαιστίνη να εκφράζονται, συχνά με τρόπο επιπόλαιο και ρηκό, εφαρμόζοντας δύο μέτρα και δύο σταθμά στην εκτίμηση των εμπλεκόμενων πλευρών. Η δεύτερη ανακάλυψη ήταν η συνάντηση με μια νομική σκέψη επηρεασμένη από την κριτική θεωρία της φυλής (ή κριτική φυλετική θεωρία, *critical race theory*): έναν τρόπο να αντιλαμβιά-

νεσαι το δίκαιο κριτικά και αποαποικιοποιητικά, τοποθετώντας το στην ιστορική εξέλιξη που δεν γράφτηκε απαραίτητως από τους νικητές, αλλά εξετάστηκε από την οπτική των λαών που το διεθνές δίκαιο –έτσι όπως διαμορφώθηκε προπάντων από τις δυτικές χώρες– υποχρεώθηκαν να το υποστούν μέχρι πρόσφατα.

Το 2010 πήγα να ζήσω στην Παλαιστίνη με τον σύζυγό μου Μαξ, που εργαζόταν ως διεθνής αξιωματούχος, και έμεινα εκεί μέχρι το τέλος του 2012. Μετά συνέχισα να ασχολούμαι σε ακαδημαϊκό επίπεδο. Και μέσα από αυτήν τη διαδρομή πήρα την εντολή της ειδικής εισηγήτριας των Ηνωμένων Εθνών, την οποία προσπαθώ κάθε μέρα να τιμώ, δείχνοντας ότι τα βασικά σημεία του δικαίου, κατά βάθος, είναι και πρέπει να είναι κατανοητά από όλους, γιατί αφορούν τον καθένα μας. Το διεθνές δίκαιο με το οποίο ασχολούμαι ως ειδική εισηγήτρια έγκειται απλώς στο σύνολο κανόνων που τα κράτη θέτουν για να ρυθμίζουν τις σχέσεις μεταξύ τους: δικαιώματα, υποχρεώσεις, αμοιβαία καθήκοντα. Υπάρχουν όμως και τα δικαιώματα των ανθρώπων, τα ανθρώπινα δικαιώματα, που αντιπροσωπεύουν την προστασία μας· τις ασπίδες μας και, αν χρειαστεί, τα ξίφη μας.

Η επιθυμία που με κινητοποιεί είναι να μπορέσω να εκφράσω και να εξηγήσω πόσο προφανής είναι η αδικία στην καθημερινή ζωή των Παλαιστινίων.

Μια επιθυμία που διαπερνά βαθιά και τις σελίδες αυτού του βιβλίου. Ενός βιβλίου που γεννήθηκε στην εποχή μιας γενοκτονίας που έδειξε στον κόσμο τη σκληρότητά της, και γράφτηκε υπό τεράστια πίεση. Ήμουν πεπεισμένη πως, μετά από όλες τις παράλογες πιέσεις ισχυρών παραγόντων εναντίον μου, το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων δεν θα ανανέωνε τη θητεία μου. Όμως το Συμβούλιο συνεχίζει να μου εμπιστεύεται αυτήν τη θέση, και η έκδοση του βιβλίου συμπίπτει με την έναρξη της δεύτερης θητείας μου ως ειδικής εισηγήτριας για τα κατεχόμενα παλαιστινιακά εδάφη, που θα μου επιτρέψει να συνεχίσω να ασχολούμαι με αυτά τα θέματα, που πλέον είναι στενά, άρρηκτα συνδεδεμένα με τη δική μου ζωή, ακριβώς τη στιγμή που το παρόν,

το μέλλον και ακόμα και το παρελθόν αυτού του λαού βρίσκονται περισσότερο από ποτέ σε κίνδυνο.

Στην Παλαιστίνη –ύστερα από πενήντα επτά χρόνια στρατιωτικής κατοχής της Γάζας και της Δυτικής Όχθης, συμπεριλαμβανομένης της Ανατολικής Ιερουσαλήμ, και μετά από εβδομήντα επτά χρόνια από την αρχή της εθνοκάθαρσης που είχε το ιστορικό της αποκορύφωμα με τη Νάκμπα, την αναγκαστική έξοδο των Παλαιστινίων που ξεκίνησε το 1948 με τη γέννηση του Ισραήλ– η γενοκτονία που διαπράττει το Ισραήλ τελείται με την επίγνωση και την ευλογία της υφιστάμενης κρατικής εξουσίας, εκείνης που μέχρι σήμερα έχει κρατήσει τους πάντες καθυποταγμένους με την απειλή των αντιποίνων και των εκβιασμών.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες, υπό την προεδρία Τραμπ, άφησαν πολλές φορές να εννοηθεί ότι όποιος τολμήσει να αγγίξει το Ισραήλ θα πρέπει «να λογαριαστεί μαζί τους». Μια απειλητική γλώσσα, που δεν αρμόζει στην πολιτική όπως τη γνωρίζαμε μέχρι τώρα, αλλά που είναι απολύτως συνεπής με την ουσία όσων δήλωσε ο ίδιος ο Τραμπ όταν υποστήριξε πως «σε όλους εκείνους με τους οποίους μίλησα αρέσει η ιδέα να είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες οι ιδιοκτήτες εκείνου του κομματιού γης», αναφερόμενος στη Λωρίδα της Γάζας. Σε αυτήν τη φράση συμπυκνώνεται όλη η βία μιας αχαλίνωτης εξουσίας χωρίς αναστολές, που μπορεί να κατορθώσει τα πάντα με τη βία, γιατί, σαν ένας Καλιγούλας του 21ου αιώνα, θεωρεί εαυτόν υπεράνω των νόμων. Για να το πούμε καλύτερα, τους νόμους δεν τους βλέπει καν.

Ήρθε λοιπόν η ώρα να λογαριαστούμε, με τις Ηνωμένες Πολιτείες και όχι μόνο: για εμάς, τους «δυτικούς», και κυρίως για εμάς τους Ευρωπαίους, αυτή είναι η ευκαιρία να κόψουμε τους δεσμούς με το αποικιοκρατικό παρελθόν και να αρχίσουμε να εξοφλούμε το χρέος μας. Είναι καιρός να εναντιωθούμε στον αφανισμό της Γάζας και εκείνου που έχει απομείνει από την Παλαιστίνη· και να αγωνιστούμε εναντίον ενός διεθνούς συστήματος θεμελιωμένου στη χρήση βίας εν ονόματι μιας αποκαλούμενης «ειρήνης», η επίκληση της οποίας γίνεται κάθε φορά για τα συμφέροντα των

ολίγων και πάντα με λέξεις ικανές να αποκρύψουν και να αλλοιώσουν την πραγματικότητα όσων διαπράττονται, ακριβώς όπως προφήτεψε ο Όργουελ πριν από σχεδόν έναν αιώνα. Σήμερα η έννοια της «διπλής σκέψης», την οποία διακήρυττε το Υπουργείο Αλήθειας που ο συγγραφέας είχε φανταστεί στο 1984 –εργαλείο θεμελιώδες για τον έλεγχο του νου που ασκεί το ολοκληρωτικό καθεστώς, όπως περιγράφεται στο μυθιστόρημα– δεν μας φαίνεται πια τόσο φανταστική· αντιθέτως, μας προτρέπει να ανοίξουμε τα μάτια ώστε να δούμε αυτό που έχουμε στ’ αλήθεια μπροστά μας.

Ακόμα και για τους πιο έμπειρους ειδικούς της διπλής γλώσσας δεν είναι πλέον δυνατό να αρνηθούν την αλήθεια που αφορά την Παλαιστίνη. Τον Ιούλιο του 2024 το Διεθνές Δικαστήριο αναγνώρισε πέρα από κάθε εύλογη αμφιβολία ότι η κατοχή που διατηρεί το Ισραήλ στη Γάζα, στη Δυτική Όχθη και στην Ανατολική Ιερουσαλήμ από το 1967 είναι παράνομη και πρέπει να τερματιστεί πλήρως και χωρίς όρους.

Η κατοχή είναι παράνομη διότι, με την ίδια της την παρουσία, εμποδίζει τους Παλαιστινίους να ασκούν και να απολαμβάνουν το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης: το δικαίωμα ενός λαού να υπάρχει και να αυτοκαθορίζεται, δηλαδή να επιλέγει ο ίδιος για τον εαυτό του· δίχως να ασκείται ξένος έλεγχος στο έδαφος και στη ζωή των Παλαιστινίων που κατοικούν εκεί. Ωστόσο αυτό το απλό δικαίωμα να υπάρξεις ως λαός και να ζεις ελεύθερος αμφισβητείται ακόμα από κάποιους ή συγχέεται επικίνδυνα με τη λύση των δύο κρατών. Αλλά δεν νομίζω πως χρειάζεται να είσαι νομικός για να καταλάβεις ότι κάθε άλλο δικαίωμα χάνει το νόημά του και γίνεται άσκηση απλής διανοητικής ρητορικής, χωρίς το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση.

Αυτό που συντελείται στη Γάζα και στις άλλες περιοχές της Παλαιστίνης που υπόκεινται στον παράνομο έλεγχο του Ισραήλ, συμπεριλαμβανομένης της Δυτικής Όχθης και της Ανατολικής Ιερουσαλήμ, είναι μια εποικιστική αποικιοκρατία μέσω μιας ολικής, μεθοδικής και σχεδιασμένης καταστροφής. Στη Γάζα αυτή η διαδικασία είναι ήδη χειροπιαστή πραγματικότητα και η

καταστροφή πλήττει τη φυσική και βιολογική ζωή σε κάθε μορφή της, εξαλείφοντας τα πάντα, συμπεριλαμβανομένων φυσικά των ανθρώπων που ζουν εκεί (ή μάλλον ζούσαν). Στη Δυτική Όχθη –όπου οι εβραϊκοί οικισμοί μόνο για Εβραίους είναι μια διαδεδομένη και συνεχώς επεκτεινόμενη παρουσία, γύρω από μέρη όπου οι Παλαιστίνιοι ζουν όλο και πιο απομονωμένοι και αποκομμένοι μεταξύ τους– μπορεί να προστατεύεσαι από μαζικούς βομβαρδισμούς που σαρώνουν τα πάντα, όπως εκείνοι που ρήμαξαν μεγάλο μέρος της Γάζας, αλλά δεν προστατεύεσαι από την καταστροφή που προκαλούν τα εκρηκτικά και οι μηχανικοί εκσκαφείς, που μαζί με τη βία των εποίκων πλήττουν σπίτια, σχολεία, ολόκληρες συνοικίες, ακόμα και τους ελαιώνες και τις κυψέλες με τα μελίσσια. Δεν υπάρχει ειρήνη στην Παλαιστίνη, αν είσαι Παλαιστίνιος. Η ασφάλεια σ' εκείνη τη γη –και όχι μόνο, δυστυχώς– είναι μονόπλευρη· αν είσαι Παλαιστίνιος, την επικαλούνται μόνο για να καταπνίξουν την ελευθερία σου. Για να σε τιμωρήσουν.

\*\*\*

Όταν βρισκόμασταν στο Βερολίνο, ο Εγγάλ Βάιτμαν μου είπε ότι κάποιοι φίλοι του από τη Γάζα τού είχαν εκμυστηρευτεί πως, για να αντιμετωπίσουν την έλλειψη ψωμιού, οι οικογένειες στην περιοχή Ντέιρ αλ-Μπάλα είχαν οργανωθεί, για να προστατεύσουν τους ελάχιστους διαθέσιμους πόρους. «Πρέπει να βάλουμε φρουρούς ασφαλείας να φυλάνε το ψωμί και το αλεύρι» είχαν πει μεταξύ τους. Οι Ισραηλινοί στρατιώτες τηλεφώνησαν στον ιδιοκτήτη του αρτοποιείου και διέταξαν να σταματήσει αυτή την πρακτική: «Αν δεν απομακρύνετε αυτούς τους φρουρούς ασφαλείας, θα βομβαρδίσουμε εσάς, τον φούρνο και τους φρουρούς». Τι νόημα έχει όλο αυτό;

Σήμερα δεν είναι σπάνιο να βρεθείς αντιμέτωπος με επιχειρήματα όπως: «Ναι, αλλά το Ισραήλ δεν θέλει να καταστρέψει τους Παλαιστίνιους. Το Ισραήλ θέλει μόνο να ξεριζώσει τη Χαμάς», ή:

«Θέλει να απελευθερώσει τους ομήρους. Αλλά μακάρι η Χαμάς να τους άφηνε ελεύθερους...».

Σε αυτούς τους ανθρώπους θα ήθελα να επισημάνω πως, πρώτον, αν φτάνει κανείς στο σημείο να βομβαρδίζει έναν φούρνο, αν φτάνει κανείς στο σημείο να σκοτώνει δεκάδες χιλιάδες παιδιά, να ακρωτηριάζει ή να αφήνει ορφανά δέκα φορές περισσότερα, είναι προφανές πως οι πράξεις δεν συμφωνούν με όσα δηλώνονται περί απελευθέρωσης των ομήρων ή περί εξάλειψης της Χαμάς – για να μην πούμε πόσο επικίνδυνα αόριστος μπορεί να είναι ένας τέτοιος στόχος. Κατά βάθος αρκεί να το σκεφτεί κάποιος λίγο: Ποιοι είναι η Χαμάς; Εκείνος που μάχεται ή εκείνος που την ψήφισε το 2006; Εκείνος που εργαζόταν στα νοσοκομεία όταν η οργάνωση είχε την εξουσία; Εκείνος που αντιστέκεται στην κατοχή; Εκείνος που εναντιώνεται στη γενοκτονία;

Αυτού του είδους τα κίνητρα ίσως πράγματι να υπάρχουν στο μυαλό των Ισραηλινών ηγετών ή των εκατοντάδων χιλιάδων Ισραηλινών στρατιωτών, συχνά πάρα πολύ νέων, που εκτελούν τις διαταγές τους. Αλλά είναι σημαντικό να καταλάβουμε ότι δεν έχουν καμία σχέση μ' εκείνο που, στο νομικό πλαίσιο ορισμού του εγκλήματος της γενοκτονίας, αποκαλείται «πρόθεση», «δόλος» ή στη νομική αργκό *mens rea*. Η πρόθεση να καταστρέψεις σημαίνει τη *βούληση*, την *απόφαση* να καταστρέψεις: όταν συλλαμβάνεται και διατυπώνεται η ιδέα της καταστροφής μιας ομάδας ως *τέτοιας*, ανεξάρτητα από τους λόγους –ακόμα και αν πρόκειται για μια υποτιθέμενη νόμιμη άμυνα– τότε πρόκειται για γενοκτονία.

Η γενοκτονία είναι ένα εξαιρετικά σοβαρό έγκλημα, και στον σημερινό κόσμο δεν θα έπρεπε να φτάνουμε σε κάτι τέτοιο, λαμβάνοντας υπόψη τις εγγυήσεις και τους προληπτικούς μηχανισμούς που υπάρχουν σε διάφορα νομικά συστήματα, τόσο εθνικά όσο και διεθνή. Όμως αυτό ακριβώς έχει διαπραχθεί από το Ισραήλ, σχεδιασμένο από τους ηγέτες του και εκτελεσμένο από τους στρατιώτες του, με τη συνέργεια πολλών δυτικών πολιτικών και την απεχθή συμπαιγνία των κυρίαρχων μέσων ενημέρωσης, που αρνήθηκαν, υποβάθμισαν και διαστρέβλωσαν την πραγμα-



τικότητα, για να μην ενοχληθούν οι ισραηλινές πρεσβείες και τα πανίσχυρα δίκτυα υποστήριξης του Ισραήλ, του «τελευταίου συνόρου της Δύσης», και έτσι να εκτελεστούν αδιατάρακτα οι εντολές τους.

Η καταστροφή μιας ομάδας ως τέτοιας, όταν δεν είναι τυχαία –ένα απλό «ατύχημα πολέμου», όσο ειδικός μπορεί να είναι και αυτό– αλλά γίνεται εκ προθέσεως, αποτελεί γενοκτονία. Αυτή η εκ προθέσεως καταστροφή έχει εφαρμοστεί στο σώμα, στη συλλογική ζωή, στο πνεύμα των Παλαιστινίων· στο πετσί τους. Η Γάζα υπήρξε ασφαλώς το πιο φριχτό θέατρο αυτής της καταστροφής. Το πιο αποτρόπαιο.

Με τρομάζει μια κοινωνία όπου η δολοφονία, ο ακρωτηριασμός, τα βασανιστήρια, ο βιασμός, η πείνα, η λιμοκτονία γίνονται είδηση ανάλογα με το ποιος είναι το θύμα και ποιος ο αυτουργός. Και πάνω σε αυτό το θέμα έχω προβληματιστεί πολλές φορές στα χρόνια που υπήρξα ειδική εισηγήτρια, συνήθως στο επίκεντρο συζητήσεων για το νόημα της «αμεροληψίας».

Όταν διακυβεύονται ανθρώπινες ζωές, η αμεροληψία γίνεται ένα καθήκον που αναγκάζει όλους μας να σταθούμε στο πλευρό του δικαίου, της δικαιοσύνης και των θυμάτων. Να είσαι αμερόληπτος σημαίνει να έχεις το θάρρος να υπερασπίζεσαι αυτό που είναι σωστό, να δίνεις φωνή σ' εκείνους που έχουν φιωθεί ή απλώς αγνοούνται, και να παλεύεις ενάντια στις αδικίες που ματώνουν τον κόσμο μας.

Η αμεροληψία δεν συνίσταται στο να προσποιείσαι ότι δεν έχεις άποψη απέναντι σε φρικαλεότητες, ούτε στο να θεωρείς πως οφείλεις να διατηρείς ίσες αποστάσεις ανάμεσα σε δύο αντιμαχόμενες πλευρές, ακόμα και αν οι θέσεις τους είναι δομικά και ιστορικά άνισες και όταν η μία πλευρά καταλαμβάνει, λεηλατεί και καταπιέζει, ενώ η άλλη καταλαμβάνεται, λεηλατείται και καταπιέζεται, πυροδοτώντας καταστροφικούς μηχανισμούς βίας.

Πώς είναι δυνατόν η αλήθεια να έγινε ψέμα και το ψέμα αλήθεια;

Σε αυτή την ανεξέλεγκτη εξάπλωση του κακού, που θα ήθελε όλους να μας τυλίξει ή απλώς να μας νικήσει, οφείλουμε να απα- ντήσουμε με απόλυτη επίγνωση και δράση. Η γνώση αποτελεί θεμελιώδες όπλο, γιατί η κατανόηση συνιστά την καλύτερη άμυνα εναντίον της χειραγώγησης, της εκμετάλλευσης και της απάτης· και η δράση θα πρέπει να προκύπτει από αυτή με τρόπο φυσικό.

Αλλά πώς μπορεί να υπάρξει μια σωτήρια δυνατότητα για όλους μας, για τους Παλαιστινίους, όπως και για τους Ισραηλινούς; Εγώ τη βλέπω. Ίσως μόνο με το μυαλό, αλλά βλέπω και το μονοπάτι που μας οδηγεί μέχρι εκεί. Επιπλέον ξέρω πως αυτή την οπτική τη συμμερίζονται όντως και άλλοι: όλοι όσοι, από την αρχή της γενοκτονίας, έχουν δει στο πρόσωπό μου μια ελπίδα, ένα φως, ένα σημείο αναφοράς, μου έχουν δώσει μια δύναμη που ποτέ δεν φανταζόμουν ότι είχα. Παρά τις μηνύσεις, τις απειλές θανάτου, τον φόβο μήπως κάτι στραβώσει και χτυπήσει αυτό που αγαπάς πιο πολύ στον κόσμο, ο αγώνας για μια δίκαιη υπόθεση είναι μια εντολή στην οποία κάποιοι από εμάς δεν μπορούμε να μην υπακούσουμε.

Πιστεύω ακράδαντα στη δυνατότητα να ξαναβρεθούμε όλοι μαζί ως ανθρώπινη οικογένεια, ανακαλύπτοντας το αληθινό και βαθύ νόημα της αλληλεγγύης (solidarietà)· ο λατινικός όρος *solidum* υποδηλώνει ακριβώς την έννοια μιας «ολότητας», του «όλοι είμαστε ένα»: κάτι συμπαγές, ολόκληρο, αδιάσπαστο, πλήρες, συχνά σε αντίθεση με ό,τι είναι κατακερματισμένο, σπασμένο ή θρυμματισμένο. Έτσι, σαν ένα σώμα ενιαίο, θα έπρεπε να μπο- ρούμε να ενωθούμε, να συναντηθούμε και να αντισταθούμε. Η αλληλεγγύη, με αυτούς τους όρους, γίνεται μια «πολιτική εκδοχή της αγάπης», όπως σοφά παρατήρησε η Αμερικανίδα ραβίνα Αλίσια Γουάιζ.

Μόνοι μας είμαστε εύθραυστοι σαν τα φτερά μιας πεταλού- δας, αλλά ενωμένοι –συμπαγείς και αλληλέγγυοι– μπορούμε να προκαλέσουμε θύελλα. Δεν είναι υπερβολή, δημιουργημα της φαντασίας· είναι μια αρχή της φυσικής που ονομάζεται *butterfly effect*, το φαινόμενο της πεταλούδας. Κάθε μικρή πράξη μας είναι

σαν ένα χτύπημα των φτερών, που προκαλεί αλυσιδωτές συνέπειες – όπως εκείνο της Μέρι, μιας από τις πολλές πωλήτριες ενός από τα πολλά καταστήματα κάποιας ιρλανδικής πόλης. Πώς μπορούμε να πιστέψουμε ότι η επιλογή της, να χτυπήσει ή να μη χτυπήσει στην ταμειακή μηχανή τα γκρέιφρουτ που ήθελε να αγοράσει μια πελάτισσα, θα μπορούσε μακροπρόθεσμα να επηρεάσει την κατάργηση του απαρχαίντ σε μια μακρινή της χώρα, όπως είναι η Νότια Αφρική; Κι όμως οφείλουμε να το πιστέψουμε, γιατί η ιστορία μάς διδάσκει πως αυτό μπορεί να συμβεί.

Στην αλληλεξάρτηση των αγώνων για τη χειραφέτηση και την ελευθερία –ατομική ή συλλογική–πρέπει να ξαναβρούμε το δικό μας *solidum*. Μαζί, μπορούμε να αντιμετωπίσουμε οποιαδήποτε πρόκληση.

Επομένως ας χτυπήσουμε τα φτερά μας, ας φέρουμε τη θύελλα ή καλύτερα, όπως λένε στα μέρη μου, ας κάνουμε *ammuiṇa*!<sup>3</sup>

Καλή ανάγνωση,  
Φραντσέσκα Αλμπανέζε

---

3. Από την έκφραση της ναπολιτάνικης διαλέκτου «*facite ammuṇa*»: «κάντε φασαρία», «κάντε σαματά», «ταράξτε τα νερά».